ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ

ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ (ਡਾ.)

MARKASWADI SAHIT CHINTAN
(Critical Analysis)
By Naresh Kumar (Dr.)
Assistant Professor,
Guru Nanak Dev University College,
Narot Jaimal Singh

ISBN 978-81-7143-567-8

© ਲੇਖਕ

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ : 2012

ਮੁੱਲ : ਦੋ ਸੌ ਸੱਠ ਰੁਪਏ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ
ਰਵੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ
11, ਗੁ.ਨਾ.ਦੇ.ਯੂਨੀ. ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਕੰਪਲੈਕਸ,
ਡਾਕਘਰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ,
ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-143 002
ਫ਼ੋਨ : 0183-2258633

ਟਾਈਪਸੈਟਰ : ਕੇ.ਜੀ. ਗ੍ਰਾਫ਼ਿਕਸ
ਬੂਥ ਨੰ. 8, ਜੀ.ਐੱਨ.ਡੀ.ਯੂ. ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਪ੍ਰਿੰਟਰ : ਪ੍ਰਿੰਟਵੈੱਲ, 146, ਫ਼ੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਰੂਪ-ਰੇਖਾ

* ਭੂਮਿਕਾ 1

* *ਅਧਿਆਇ ਪਹਿਲਾ*
ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ : ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਧਿਐਨ 17

* *ਅਧਿਆਇ ਦੂਸਰਾ*
ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ : ਸਿੱਧਾਂਤਕ ਚੌਖਟਾ 60

* *ਅਧਿਆਇ ਤੀਸਰਾ*
ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ : ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ,
ਇਤਿਹਾਸ, ਸਾਹਿਤ ਆਲੋਚਨਾ ਅਤੇ ਖੋਜ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸੰਬੰਧੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ 102

* *ਅਧਿਆਇ ਚੌਥਾ*
ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ :
ਮੱਧਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਸੰਬੰਧੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ 139

* *ਅਧਿਆਇ ਪੰਜਵਾਂ*
ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ :
ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਹਿਤ ਸੰਬੰਧੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ 163

* ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਸਥਾਪਨਾਵਾਂ 203

* ਸਹਾਇਕ ਪੁਸਤਕ ਸੂਚੀ 213

4/24

ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸਾਹਿਤ, ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨ ਸੰਬੰਧੀ ਅਧਿਐਨ (Meta Study) ਵਿਚ ਡੂੰਘੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਣ-ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਿਚੋਂ ਉਸਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ੀ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਜੋਕੇ ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਬੇਹਤਰ ਅਤੇ ਨਵ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਣ-ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਸ਼ੌਂਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹ ਇਕ ਰੀਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ। ਖੇਤਰ ਚਾਹੇ ਸਾਹਿਤ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰੇ ਚਾਅ ਅਤੇ ਰੀਝ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਅੱਧਾ ਦਹਾਕਾ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣੀ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੀ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਕਰਮ ਅਤੇ ਕਰਮ ਤੋਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤਕ ਅਪੜਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧ, ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਉਸਨੂੰ ਟੁੰਬਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਇਸ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਿੱਧਾਂਤਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਅਵਚੇਤਨ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਾਹੀਂ ਨਿਹਾਰਿਆ। ਉਸਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਸਦੀ ਡਾ. ਕਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਰਜ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਥਮ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਮੈਟਾ-ਸਮੀਖਿਆ ਪੁਸਤਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਦਿਲਚਸਪੀ ਡੂੰਘੀ ਘੋਖ ਤਕ ਜਾ ਅੱਪੜੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹਥਲੀ ਪੁਸਤਕ 'ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ-ਚਿੰਤਨ' ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ ਉਪਰ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਟਿਕਾਇਆ ਹੈ। ਫਲਸਰੂਪ ਚੋਣਵੇਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਾਰਜ ਉਸਦਾ ਅਧਿਐਨ-ਵਸਤੂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤਕ ਚੌਖਟਾ ਹੋਵੇ, ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਆਧਾਰ ਹੋਣ, ਮੱਧਕਾਲੀਨ ਜਾਂ ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਤਿ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹੋਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੁੱਚੇ ਬਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਕਾਲਕ੍ਰਮ ਵਿਚ ਟਿਕਾਅ ਕੇ ਘੋਖਿਆ ਪੜਤਾਲਿਆ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸਿੱਧਾਂਤਕ ਸੋਝੀ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢਣ ਤਕ ਅਪੜਾਇਆ ਹੈ। ਕਰੜੀ ਸਿੱਧਾਂਤਕ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧਤਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਿੱਟੇ ਤਾਰਕਿਕ, ਨਿਰਪੱਖ, ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਧਾਰਣੀ ਹਨ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਸਾਹਿਤ ਆਲੋਚਨਾ ਪ੍ਰਤੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ, ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਨੀਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ।

ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ

ISBN 81-7143-567-X

9788171435678

ਰਵੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

e-mail : ravisahitparkashan@yahoo.co.in

₹260/-